

Det handler om læring

Av Lars Egeland

For bibliotekene er ikke hovedproblemet lenger å levere informasjon, men å hjelpe brukerne til å navigere i overfloden av informasjon. Bibliotekfaget har utviklet seg fra et sterkt systemfokus på gjenfinningsteknologi, til å studere brukeren. Bakgrunnen til dette er at synet på informasjon har endret seg fra en vurdering av informasjon som en objektiv, målbar mengde – til noe mer uspesifikt hvor informasjon har å gjøre med den enkelte bruker.

Lars Egeland
Avdelingsdirektør i ABM-utvikling

Kunnskap og læring er plussord i samfunnsdebatten. Det er begreper, som også er i ferd med å vinne fram som konstituerende for bibliotekene – som begreper som begrunner deres eksistens. Det skjer som en reaksjon på, at begrepet informasjon er blitt overtatt av markedsøkonomene. Informasjon er et begrep, som har mistet sin verdi. Det er et begrep, som begrunner kommersielle selskapers rett til å sende såpe-operaer i reprise. Det er et begrep løsrevet fra om spørsmålet, om innholdet har noen verdi. Som en reaksjon mot markedtenkingen ser vi en trend til at bibliotekene går tilbake til en oppgave som formidler av folkeopplysning og meningsfullt innhold. Samtidig er dette en tilpasning til markedstenkinga, fordi kompetanse er framtidens viktigste produksjonsmiddel. Det, som bidrar til å heve befolkningens kompetanse, bør få politikernes støtte og økte bevilgninger, – tenker bibliotekene, når de presenterer seg som lærings- og kunnskapsinstitusjoner.

”Kunnskap er det nye gullet og arkiv, bibliotek og museer er de nye bankene”, sa Chris Batt da han nylig var på konferanse i Oslo. Batt er leder av engelske MLA – det statlige senteret for museer, bibliotek og arkiv. MLA fokuserer mye på kunnskap og på læring, når de propaganderer for abm-institusjonenes store betydning i samfunnet. Kunnskapen er råvarene som vi skal leve av å bearbeide i framtida. Kunnskap er energien i framtidens maskiner.

Å styrke læring og formidling i abm-institusjonene er nedfelt som et av hovedmålene til det nye norske statlige senteret for arkiv, bibliotek og museer (ABM-utvikling) som ble opprettet i 2003. ABM-utviklings visjon er at: ”arkiv, bibliotek og museer skal gi kunnskap og opplevelse til alle”. Kunnskap og opplevelse er et begrepspar, som var med å danne grunnlaget for opprettelsen av ABM-utvikling, og som er nært knyttet til læring: Det, som kjennetegner læringen i abm-institusjonene i forhold til tradisjonell skolelæring er, at den vanligvis er fri og uformell. Den er basert på den lærendes egne behov og ønsker. Og det dreier seg ofte om at kunnskap oppstår gjennom opplevelser. Det kan være i en museumsutstilling eller gjennom en skjønnlitterær bok fra biblioteket. MLA har endt opp med følgende definisjon på begrepet læring:

”Learning is a process of active engagement with experience. It is what people do when they want to make sense of the world. It may involve increase in or deepening of skills, knowledge, understanding, values, feelings, attitudes and the capacity to reflect. Effective learning leads to change, development and the desire to learn more.” (LIRP: Measuring the outcomes and impact of Learning, 2003)

Historisk sett er folkebibliotekene et læringsprosjekt – bygd på en demokratisk forståelse om viktigheten av, at alle fikk tilgang til kunnskap. På den måten kan hvert enkelt

menneske forbedre sine egne liv, samtidig som et demokratisk samfunn er avhengig av å ha opplyste borgere. Men folkeopplysningsideen formidlet samtidig klare holdninger om, hva som er rett og galt, høyverdig eller verdiløs kunnskap. En reaksjon på denne indoktrineringen var en verdirelativisme, som preget store deler av bibliotekene fra 1970-tallet og utover. Mange vil nok fortsatt hevde, at bibliotekene ikke skal gå makthavernes ærend i å forkynne det riktige budskapet. Når en slik verdirelativisme møter dagens krav om markedstilpasning, blir resultatet en instrumentalistisk begrunnelse for bibliotekene. Altså: hvis all informasjon er like verdifull eller verdiløs, blir begrunnelsen for biblioteket bare, at det er et effektivt redskap for å spre informasjon blant innbyggerne. Dessverre vil det vise seg, at markedsøkonomien i en slik situasjon har mer lønnsomme redskaper, slik som kiosken på hjørnet, internettbokhandlen, Google mm. Løsningen kan bli det såkalte frie brukervalg: Vil du bli låner på biblioteket, eller vil du ta med deg pengene og heller bruke dem i blad- eller videokiosken?

Annerledes blir det, hvis biblioteket knytter seg til folkeopplysningen og formidling av informasjon, som har verdi. Hva som er verdifullt vil være gjenstand for stadig diskusjon. Det må ikke nødvendigvis være det samme som hva staten eller den dominerende kulturen mener. Men at biblioteket er der, fordi det formidler

”Kunnskap er det nye gullet og arkiv, bibliotek og museer er de nye bankene”

For bibliotekene er ikke hovedproblemet lenger å levere informasjon, men å hjelpe brukerne til å navigere i overfloden av informasjon. Bibliotekfaget har utviklet seg fra et sterkt systemfokus på gjenfinningsteknologi, til å studere brukeren.

annet enn reprints på såpeoperaer, at biblioteket er der, fordi det mener noe, og vil bidra til å øke befolkningens kunnskap – gjør at biblioteket er nødvendig. Det blir en institusjon, som har en begrunnelse knyttet til demokrati og kunnskap og ikke til instrumentalisme som det å være en effektiv spreder av informasjon.

Den verdirelativistiske forståelsen av informasjon kan knyttes til den informasjonsteknologiske. Informasjon er noe, som kan veies i kilobytes og overføres via kabler. Mange bibliotekarer har levd med en oppfattelse av informasjon knyttet til et begrep om en objektiv mengde. Bibliotekenes rapportering til sentrale myndigheter er bygd på dette: Hvor mange bøker har vi, hvor mange utlån har vi i året. Om informasjonen virker i møtet med brukeren, har vi ikke systemer for å måle. Men både synet på informasjon og måling av bibliotekenes produksjon er nå i ferd med å endres.

Etter min mening kan vi innen faget informasjonsvitenskap registrere en endring i forhold til begrepet informasjon, som har sin klare parallell i pedagogikken eller læringsteorien. Vi kan snakke om en utvikling fra et dominerende behavioristisk læringssyn via et kognitivistisk, mot mer vektlegging på læring som en sosial prosess. Det betyr ikke, at behavioristiske metoder er forkastet eller gått ut på dato. Men vektlegginga på egen-aktive og sosio-kulturelle læringsmetoder kommer, fordi samfunnet i dag i større grad vil ha behov for folk, som selv er i stand til å oppdatere kunnskapen sin, til å være myndiggjorte problemløserer for å løse virkelige problemer. Den behavioristiske læringsmetoden har fokus på det, som skal læres. Metoden er pugging

og automatisk innlæring. Den kognitivistiske metoden dreier seg om, at den enkelte som lærer seg selv må oppdage verden og organisere kunnskapen i sitt eget hode. Det, vi kaller sosio-kulturell læring, innebærer et fokus på læringa som sosial prosess: Vi lærer i kantinekøen, vi lærer i sosiale fellesskap. Det betyr samtidig, at det ikke finnes objektiv kunnskap, men at all kunnskap er kontekstuell – altså avhengig av den situasjonen den opptrer i. Det betyr, at det ikke finnes en bok, som er svaret på et spørsmål – det finnes mange bøker, avhengig ikke bare av hvem som spør, men også situasjonen hvor spørsmålet blir stilt.

For bibliotekene er ikke hovedproblemet lenger å levere informasjon, men å hjelpe brukerne til å navigere i overfloden av informasjon. Bibliotekfaget har utviklet seg fra et sterkt systemfokus på gjenfinningsteknologi, til å studere brukeren. Bakgrunnen til dette er at synet på informasjon har endret seg fra en vurdering av informasjon som en objektiv, målbar mengde – til noe mer uspesifikt, hvor informasjon har å gjøre med den enkelte bruker. Hva som er informasjon for deg, vil ikke nødvendigvis være informasjon for meg. Det er avhengig av hvilken for-kunnskap, vi har og hva som er informasjonsproblemet vårt. I de siste årene har fokuset blitt rettet sterkere mot at informasjonssøkeatferden ikke kan skilles fra emnet, som det søkes informasjon om, og de sosiale omgivelsene man befinner seg i. Det er en utvikling i retning av en sosio-kulturell oppfatning av problemløsningsatferd, med en klar parallell til læringsteori. Forskjellen mellom å studere informasjonssøkeatferd og å studere læring ligger hovedsakelig i at undersøkelsene

utføres av folk med tilknytning til ulike fagdisipliner og med ulik terminologi. Vi studerer det samme fenomenet og kan trygt bruke begrepet læring også i biblioteks- og informasjonsfaget.

En konklusjon om økt fokus på læring og ikke minst økt profilering av institusjonene som læringsarenaer, bør gi grunnlag for å tenke over egen praksis i bibliotekene. Biblioteket er først og fremst viktige som et redskap for et formål, ikke for seg selv. Filosofen Heidegger snakker om det usynlige verktøyet. Når vi snekkrer, tenker vi ikke hele tida på, at vi bruker en hammer. Det blir vi oppmerksomme på først, når skaftet brekker – altså når verktøyet bryter sammen. På samme måte bør målet vårt være det usynlige biblioteket, som er en integrert del av hverdagen og arbeidsmåtene for den, som ønsker å lære. I læringsarbeidet er kunnskapen vi kan formidle viktigere enn institusjonen. Denne forskyvingen av fokus var bakgrunnen for abm-organiseringen i Norge: En erkjennelse av at brukeren etterspør kunnskap uten å være spesielt interessert i hva slags type institusjon, som leverer den – altså om det er et bibliotek, et arkiv eller et museum. I informasjonsoverflodssamfunnet kan bibliotekene lære av museene, når det gjelder at fokuset må være på å formidle helhetlig kunnskap til spesielle grupper, ikke bare å dykke ned i en enorm kunnskapsmengde for å ta fram et lite fragment.

Lars Egeland er avdelingsdirektør i ABM-utvikling, den norske statens senter for arkiv, bibliotek og museum. Han har skrevet en hovedoppgave om bibliotekene og læring. Denne er gitt ut som bok av ABM-utvikling og er gratis tilgjengelig derfra.

En konklusjon om økt fokus på læring og ikke minst økt profilering av institusjonene som læringsarenaer, bør gi grunnlag for å tenke over egen praksis i bibliotekene